

4. Нікітін Б. Ми та наші діти / Б. Нікітін, Л. Нікітіна. – К.: Вид-во ЦК ЛКСМУ “Молодь”, 1989. – 240 с.
5. Нікітін Б. П. Сходинки творчості або розвиваючі ігри / Б. П. Нікітін. – К.: Рад. шк., 1991. – 145 с.
6. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / В. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1978. – 264 с.
7. Федяєва В. Л. Сімейне виховання в історичній ретроспективі (друга половина XIX–XX століття): монографія / В. Л. Федяєва. – Херсон: РІПО, 2010. – 348 с.

Фатеева. Е.В.

*РОЛЬ РОДИТЕЛЕЙ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ
И САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ РЕБЕНКА В ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ
БОРИСА И ЕЛЕНА НИКИТИНЫХ*

В статье раскрыты основные критерии влияния родителей на становление творческой активности и самостоятельности ребенка в воспитательной системе Бориса и Елены Никитиных.

Ключевые слова: семейное воспитание, творческая активность, самостоятельность.

Phatjejeva K.V.

*THE INFLUENCE OF PARENTS' ON THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE ACTIVITY
AND CHILD'S SELF-DEPENDENCE IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE NIKITINS*

The basic criteria of parents' influence on the formation of the child's creativity and self-dependence in the Nikitins' educational system are determined in this article.

Key words: family education, creativity, self-dependence.

УДК 378

Федосова І.В.

***ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА І СТАЖУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
(20–30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)***

Досліджено організацію проведення виробничої практики та стажування у вищих інженерно-технічних навчальних закладах України у 20–30-х роках ХХ століття; схарактеризовано організаційні та методичні аспекти діяльності комісій з практики та стажування; виявлено особливості ведення та подання звітних матеріалів для присвоєння відповідної кваліфікації; виявлено недоліки в організації та проведенні виробничої практики та стажування; з'ясовано їх значення як складових професійної підготовки інженерно-технічних кадрів.

Ключові слова: виробнича практика, стажування, дипломна робота, підготовка інженерно-технічних кадрів, вищі навчальні заклади.

Прогресивний розвиток суспільства значною мірою визначається його ставленням до освіти, місцем і роллю, зокрема вищої освіти, що вона відіграє в державі, забезпечуючи соціокультурні перетворення. Пошуки ефективних систем освіти і виховання підростаючих поколінь ніколи не втрачали актуальності в державах, що сприяли розвитку науки і освіти, які є основою усієї життєдіяльності суспільств у найширшому сенсі.

Важливість теми нашого дослідження посилюється тим, що впродовж 20–30-х років ХХ століття відбулися масштабні і суттєві перетворення в системі вищої освіти України, зокрема інженерно-технічної. З огляду на сучасні тенденції в освіті назріла потреба проаналізувати процеси реформування вищої школи, щоб мати можливість запобігти негативним проявам у її діяльності та знайти оптимальну модель її функціонування.

У цьому контексті цікавим і повчальним є досвід 20–30-х років ХХ століття, коли виробничій практиці та стажуванню належала провідна роль у підготовці майбутніх інженерно-технічних кадрів. Комплексне узагальнення цього досвіду в історичному аспекті, на наш погляд має, сприяти виробленню певних висновків, що допоможуть удосконалити кадрове забезпечення економічних і політичних реформ в Україні загалом, сприятимуть ефективному перетворенню системи вищої освіти у засіб підготовки інтелектуального ресурсу майбутнього держави.

Питання виробничої практики та стажування у вищих інженерно-технічних навчальних закладах у 20–30-х роках ХХ століття активно досліджували тогочасні науково-педагогічні та технічні працівники: Я. Ряппо, Я. Столяров, В. Ястржембський, Н. Державін, К. Симинський, С. Зінов'єв, Н. Карташов, Л. Назаров, Д. Петровський, А. Пронін, П. Тиходєєва, В. Зав'ялов, Є. Гуртовий, Б. Ніколаї, А. Терпигорєв, Д. Тітов, С. Кафтанов, В. Александров, О. Єсава, Л. Долгіх, М. Камен, В. Уманський, С. Штейнберг, А. Реформатський, В. Васильєва та ін. Розвиток інженерно-технічної освіти досліджували радянські вчені: Ю. Бабко, Ф. Заузолкова, В. Терентьєва, В. Українцева, В. Башевий та ін.

Однак, як засвідчив аналіз, питання діяльності вищих інженерно-технічних навчальних закладів у 20–30-х роках ХХ століття не одержало належного висвітлення у наукових педагогічних дослідженнях. Ця історико-педагогічна проблема лише частково розроблялася в окремих наукових розвідках, що стосуються підготовки інженерно-технічних кадрів означеного періоду (В. Даниленко, Г. Касьянов, В. Липинський, С. Майборода, М. Мірошниченко, А. Сасімов та ін.). З-поміж інших заслуговує на увагу дисертаційна робота А. Вороха „Розвиток вищої технічної освіти в Україні (20–30-ті рр. ХХ ст.)”, в якій автор виявив характерні особливості процесу розвитку вищої технічної освіти. Проте залишається значна кількість історико-педагогічних та архівних джерел, які потребують детального вивчення.

Мета нашого дослідження – дослідити організацію проведення виробничої практики та стажування у вищих інженерно-технічних навчальних закладах України у 20–30-ті роки ХХ століття.

Індустріалізація країни, розвиток промисловості та сільського господарства на основі досягнень світової науки і техніки, докорінна перебудова виробничого апарату потребували технічних працівників нового типу у промисловості, транспорті, сільському господарстві, фінансовій системі, кооперації, торгівлі тощо. Ці кадри мали володіти глибокими спеціальними технічними і економічними знаннями. Тому на початку 20-х років ХХ століття було створено цілу мережу вищих технічних навчальних закладів, водночас було організовано підготовку інженерів за новими спеціальностями. Особливу роль у цьому відіграли факультети та відділення, які готували інженерів для виробництва високоякісних металів, механізації видобутку руди і вугілля, електрифікації залізнично-дорожнього транспорту тощо [1, с. 3; 19, с. 13].

Ці потреби припали на благодатний ґрунт 20-х років ХХ століття. Саме тоді була проголошена освітня реформа, зокрема професійна під гаслом „приспосованість школи до життя”, тобто поєднання навчання з народним господарством і державним будівництвом. Поєднання теорії з трудовою практикою здійснювалося під час проходження студентами виробничої практики і стажування, які являли собою два етапи єдиного практичного процесу [14, с. 1].

Для того, щоб поєднати практику та стажування з життям господарства країни необхідно було здійснити такі заходи: запровадити законодавство, яке уточнювало б правовий та матеріальний стан практикантів і стажистів на виробництві; вирішити питання організаційного порядку по лінії Наркомпраці та профспілок щодо направлення на роботу; розв'язати бюджетне питання в усіх державних і господарських органах стосовно забезпечення практикантів; Головнопрофосу розробити методологічні плани і програми з проведення означеної роботи; налагодити точний облік та керівництво практикою

відповідними вищими навчальними закладами та господарськими підприємствами [14, с. 4–5].

Повне впровадження практики у народне господарство мало проводитися за визначеним планом, розрахованим не менш як на три роки. За цей час основна частина ВНЗ повинна була перебудувати свою навчально-виробничу діяльність на нових засадах, тобто забезпечити залучення у виробництво не окремих практикантів, а весь навчальний заклад, встановлення порядку роботи, зміну студентів тощо [14, с. 5].

Оскільки з 1923 року у вищих інженерно-технічних навчальних закладах запроваджувалася обов'язкова виробнича практика та стажування студентів, то для їх організації у вересні цього ж року при Укрголовпрофосвіті було створено Центральну міжвідомчу комісію з практики та стажування. Одночасно були організовані: Комісії з практики і стажування при відповідних народних комісаріатах і центральних установах, окружні та вузівські комісії з практики і стажування [13, арк. 149].

До складу Центральної міжвідомчої комісії з практики та стажування входили представники (по-одному) від: Наркомпраці УСРР, Вищої ради народного господарства УСРР, ЦК РКП УСРР, Наркомзему, Наркомздоров'я, ВУОПС і Центрального з проведення практики бюро пролетарського студентства.

Центральна міжвідомча комісія з практики та стажування за заявками навчальних закладів, на основі законоположень, встановлювала через наркоматські окружні комісії кількість місць для практикантів і стажистів на окремих підприємствах та в установах з розподілом їх за спеціальностями і розподіляла їх між навчальними закладами [13, арк. 150].

Комісії з практики і стажування при відповідних народних комісаріатах і центральних установах склалися з: представників Наркомату або центральних установ (голова комісії), представника інспектури Управління профосу, центрального правління відповідної профспілки, центрального бюро Пролетстуду і спеціально запрошеної особи та консультантів [13, арк. 151].

При окружних інспектурах народної освіти організовувалися окружні міжвідомчі комісії з практики і стажування в складі представників: окружної інспектури народної освіти (голова), окружного відділу праці, окружного міжсоюзного об'єднання, Окрбюро пролетстуду і РКП [13, арк. 152].

Так, починаючи з 1923 року були прийняті законодавчі акти, які регулювали питання практики та стажування в Україні, а саме: Наказ № 458 від 1.10.1923 року “Об инструкции по проведению практического стажа окончивших ВУЗы”; Наказ № 25 від 24.01.1924 року “О порядке приема на стаж и практику”; Циркулярний лист № 5131 від 24.05.1924 “О представлении в Комиссию по стажу при ВСНХ УССР полугодовых отчетов стажерами”; Циркулярний лист № 19845 від 2.09.1924 “О приеме и оплате стажеров и практикантов” [10, арк. 23].

Ці постанови зобов'язували всі державні заклади, громадські організації та приватні підприємства надавати місця як для практики, так і для стажування студентам, які закінчили вищий навчальний заклад [14, с. 6].

Постановою РНК УСРР „Про комісії з практики і стажу студентів професійних навчальних закладів УСРР” передбачалося надання місць для практики і стажування на добровільних засадах Головпрофосу з відповідними наркоматами та іншими центральними органами. Тому Центральній міжвідомчій комісії з практики і стажування довелося проводити переговори і добровільні погодження. Найкращих результатів було досягнуто у промислових підприємствах для осіб з індустріально-технічною освітою, значно менших – в галузі сільськогосподарського виробництва [13, арк. 150].

Розробкою планів та методики проведення практики і стажування займалися методком Головпрофосу і методичні та предметні комісії вищих навчальних закладів [6, с. 49]. Матеріали для своєї роботи Центральна міжвідомча комісія з практики та стажування одержувала від відповідних установ і організацій, а саме: відомості про контингент студентів кожного курсу та випускників від інспектури Головпрофосу; відомості про місця проведення

виробничої практики і стажування від відповідних наркоматів і центральних організацій. Кошти на проведення практики і стажування виділялися закладами і підприємствами, в яких працювали студенти [14, с. 6].

Під виробничою практикою студента розумілось насамперед, технічне практиканство, метою якого було ознайомлення з окремими операціями та вироблення окремих навичок [14, с. 1–2]. Так, з червня 1923 року обов'язковим елементом навчального процесу у вищих інженерно-технічних навчальних закладах стала літня виробнича практика впродовж 2–2,5 місяців. У архівних матеріалах зазначається, що „не дивлячись на недостатню увагу госпорганів до завдань виробничої практики студентів, колосальна важливість її в системі індустріально-технічної освіти – безперечна” [7, арк. 235]. Після першого курсу з метою ознайомлення з фабрично-заводським обладнанням, технологічними процесами, навчальними майстернями і лабораторіями під керівництвом викладачів студенти брали участь в екскурсіях. Після другого студенти брали участь у роботі усіх заводських цехів як робітники, а також виконували функції помічника завідувача цеху, що сприяло безпосередньому ознайомленню з виробництвом. Третє літо студенти проводили на тих виробничих підприємствах в галузі яких вони спеціалізувалися: вивчали подробиці виробництва та збирали матеріал для дипломного проекту. По суті, третя практика була дипломною, під час якої допускалося виконання експериментальної частини дипломного проекту [4, арк 6; 16, с. 28].

Починаючи з січня 1925 року, виробнича практика стала обов'язковою складовою усіх навчальних планів. Завданням практики було глибше ознайомити студентів з економікою виробництва, господарським станом підприємства, розробити проекти, які сприяли б підвищенню продуктивності праці. Загальному поліпшенню організації виробничої практики сприяло зростання кількості робочих місць, необхідних для студентів. Разом з виробничою практикою у вищих навчальних закладах запроваджувався інститут стажування, термін навчання в якому, залежно від спеціальності, складав один-два роки [6, с. 56].

Дипломна практика мала швидше дослідний характер і відбувалася на підприємстві під час виконання дипломного проекту (4–6 місяців), який належало прилюдно захистити, в результаті чого студент ставав лише кандидатом на присвоєння звання інженера. Кваліфікацію інженера він одержував, пройшовши стажування і захисту його результатів [1, с. 26].

Тему дипломної роботи студент обирав самостійно. Вона мала відображати його теоретичні знання, засвоєні в інституті та під час практики на підприємстві окремої галузі народного господарства та державного будівництва. Інститут певним чином допомагав у виконанні цієї роботи [14, с. 2–3].

Зв'язок між дипломною роботою і стажуванням був органічно нерозривний, оскільки зарахування стажування відбувалося тією ж комісією при вищому навчальному закладі, в якій проходив захист дипломної роботи і яка визначала кваліфікацію випускника [12, арк. 69].

Тільки в процесі стажування студент був у змозі виконати дипломну роботу, яку захищав після стажування в інституті. Вся робота кандидата-стажиста проходила під подвійним керівництвом інституту і підприємства. У ній пов'язувалися засвоєні теоретичні знання з виробничим процесом. Сприяти цьому зв'язку повинні були, з одного боку, професорсько-викладацький склад вищого навчального закладу, а з іншого, керівники підприємств [13, арк. 62].

Стажування студента являло собою роботу інженера, агронома-організатора чи економіста, під час якої засвоювалися елементи або операції виробничого процесу у поєднанні з вивченням зв'язку економіки і політики виробництва та виробництва загалом. Така виробнича практика або стажування проходили після прослуховування навчального курсу [14, с. 1–2]. Мета стажування – виявити здатність студента застосовувати одержані теоретичні знання і практичні навички в умовах виробництва. Стажування відповідало

обраній спеціальності і мало виявити самостійність і відповідальність студента на рівні кваліфікованого спеціаліста. За вимогою Укрголовпрофосу для індустріальних інститутів дипломна робота мала передувати стажуванню, основне завдання якого – практичне навчання, а дипломна робота являла собою теоретично-практичне узагальнення [17, с. 22]. Так само і під час розподілу на практику, розподіляючи на стажування, вищий навчальний заклад визначав для кожного студента тему кваліфікаційної роботи, яка тісно пов'язувалася з характером роботи на підприємстві або в установі, куди скеровувався стажист [13, арк. 62]. Отже, під час стажування студент повністю присвячував себе самостійній практичній роботі, а у дипломному проекті узагальнював теоретичні і практичні знання, уміння і навички [17, с. 23].

Безпосереднє керівництво практикою і стажуванням студентів здійснювали відповідні вузівські комісії, до складу яких входили: член правління або комітету вищого навчального закладу, по-одному представнику від викладачів та виконбюро. При розгляді питань, які торкалися окремих факультетів чи відділень комісія складалася з декана та представника від студентства відповідного факультету чи відділення.

Для виконання своїх обов'язків вузівська комісія користувалася апаратом вищого навчального закладу, а ведення документації покладалося на секретаря з студентських справ, який виконував обов'язки секретаря вузівської комісії з практики і стажування.

З усіх питань практики і стажування вузівські комісії співпрацювали тільки з Центральною міжвідомчою комісією з практики та стажування, за винятком тих випадків, коли Центральна комісія доручала з'ясування питань практики і стажування безпосередньо підприємствам або відповідним установам.

Здійснюючи роботу з практики та стажування, вузівські комісії керувалися відповідними державними законами, положеннями, інструкціями і вказівками Центральної міжвідомчої комісії з практики та стажування [13, арк. 34].

Відряджаючи на стажування, вищий навчальний заклад видавав свідоцтво на право безкоштовного проїзду на місце стажування і назад та залікову книжку. Усі стажисти зобов'язані були заносити у залікову книжку в хронологічному порядку всі відомості, що стосувалися їхньої роботи, які мали бути завірені відповідними керівниками підприємства чи установи [13, арк. 62].

Детальний звіт про проходження стажування студенти надсилали до Центральної міжвідомчої комісії з практики та стажування двічі на рік [8, арк. 820]. Звіт стажиста мав виявити в якій мірі він зумів застосувати одержану теоретичну підготовку до практичних завдань виробництва [10, арк. 21].

Для зарахування стажу та одержання постійного свідоцтва про закінчення вищого навчального закладу необхідно було надіслати до Центральної міжвідомчої комісії з практики та стажування такі документи: детальний звіт про стажування; тимчасове свідоцтво про закінчення вищого навчального закладу; копію свідоцтва про закінчення середньо-навчального закладу [8, арк. 60].

Постійні свідоцтва про закінчення вищого навчального закладу та присвоєння відповідної кваліфікації видавалися Народним комісаріатом освіти на підставі постанови Центральної міжвідомчої комісії з практики та стажування [8, арк. 60]. Вузівські комісії з практики та стажування лише висловлювали свої думки, але не зараховували стажування, оскільки цим безпосередньо займалася Центральна міжвідомча комісія з практики та стажування [8, арк. 131].

Поряд з успіхами, які безумовно були в організації та проведенні виробничої практики та стажування у вищих інженерно-технічних навчальних закладах України у 20–30-х роках ХХ століття, звертають на себе увагу її недоліки. Так, запровадити обов'язкову виробничу практику в навчальний процес було нелегко, оскільки державні підприємства виявилися неспроможними надати потрібну кількість робочих місць студентам і виділити кошти на їхнє утримання; існуюча система короткотермінових літніх практик була недостатньою для підготовки висококваліфікованих працівників для практичної діяльності

на виробництві [7, арк. 235]. Предметні комісії вищих навчальних закладів не встигали вчасно розробляти плани і програми проведення практики, не було належного контролю за її проходженням з боку адміністрації. Робота студентів, яких часто використовувалася не за фахом, мала низьку ефективність. З часом механізм її проведення вдосконалювався, що сприяло безпосередньому поєднанню навчання у вищій школі з завданнями розвитку господарського будівництва [6, с. 49].

Крім того, не дивлячись на необхідність виробничої практики і стажування, залучення практикантів і стажистів до виробництва не зустрічало відповідного зацікавлення з боку промислових, сільськогосподарських і торгових підприємств, а також професійних закладів та організацій. Чинне законодавство в цьому відношенні також було недосконалим [14, с. 4].

Кардинальні зміни у справі організації і проведення практики і стажування відбулися після рішень липневого пленуму ЦК ВКП(б) 1928 року: технічні вищі навчальні заклади почали закріплювати за промисловими підприємствами з метою розвитку органічного і постійного зв'язку навчальної роботи з виробництвом. Також було визнано за необхідне забезпечити безперервну виробничу практику протягом усього навчального року [3, с. 14]. У зв'язку з цим, наприкінці 20-х років ХХ століття студенти, наприклад Донецького гірничого інституту періодично проходили практику на шахтах № 1 „Прохідна” і № 10 „Чекіст”, де організовувалися спеціальні дільниці, що повністю обслуговувалися студентами, а обов'язки інженерно-технічних працівників виконували викладачі та аспіранти інституту [5, с. 12].

На початку 30-х років ХХ століття основна увага зосереджувалася на реформуванні виробничої практики. Дипломну практику на цьому етапі було скасовано, і студентів випускали із технічних вищих навчальних закладів, не вимагаючи розробки і захисту дипломного проекту. Виконуючи рішення липневого пленуму ЦК ВКП(б), ЦВК і РНК СРСР 13 січня 1930 р. затверджують постанову „Про підготовку технічних кадрів для народного господарства СРСР”, яка вимагала обов'язкового переведення усіх індустріально-технічних інститутів не пізніше 1930–1931 навчального року на безперервну виробничу практику [11, с. 130]. З 1930 року повну відповідальність за стан практики на виробництві несли їх директори, а за програмно-методичне керівництво – ректори технічних інститутів. У результаті спільної роботи Вищої ради народного господарства, Народного комісаріату освіти УСРР, господарських організацій, представників інститутів для проведення безперервної виробничої практики технічним інститутам було виділено 9.150 місць, що передбачало повне покриття їх потреб [2, с. 214–215]. У 1931 році взаємини між підприємствами і технічними інститутами було поставлено на договірну основу: обговорювалося забезпечення студентів штатними робочими місцями, інструктажем, план пересування студентів по робочих місцях тощо [18, с. 23].

Отже, на початку 20-х років ХХ століття у вищих інженерно-технічних навчальних закладах України було визначено основні види практики (виробнича, дипломна та стажування), які стали основою навчального процесу; розроблено зміст і методику її організації та з'ясовано умови ефективності цієї форми навчання. Практика набула безперервного характеру, що забезпечувало поєднання теоретичних положень спеціальних дисциплін з практичною їх реалізацією, тобто реалізовувався принцип поєднання теорії з практикою.

Здійснене дослідження, однак, не вичерпує всіх питань теоретичного та практичного проведення практики студентів вищих інженерно-технічних навчальних закладів. Досвід підготовки інженерно-технічних кадрів потребує подальшого вивчення і порівняльного аналізу, зокрема в аспекті змісту вищої технічної освіти, форм і методів навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александров Д. Подготовка кадров без отрыва от производства / Д. Александров. – М. : Профиздат, 1932. – 63 с.
2. Вища школа Української РСР за 50 років: іст. нарис у 2-х ч. (1917–1967 рр.) / відп. ред. В.І. Пітов. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1967. – Ч.1. – 539 с.

3. Даниленко В.М. Культурне будівництво в Українській РСР (1928 – черв. 1941): зб. док. і матеріалів / В. М. Даниленко // Ін-т Історії ; АН УРСР та ін. ; редкол. : Ю.Ю. Кондуфор (відп. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1986. – 415 с.
4. Докладная записка Госплану ИТО Главпрофобра о его деятельности, состоянии доведомственного ему профтехнического образования и производственной программе за пять лет // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 5, спр. 523, 96 арк.
5. Донецкий индустриальный институт за 20 лет (1921–1941). – Сталино : Донец. индустр. ин-т, 1941. – 128 с.
6. Київський політехнічний інститут : нарис історії. – К. : „Наукова думка”, 1995. – 320 с.
7. Матеріали про організацію проходження стажу та практики студентами учбових закладів України (протоколи, доповідні записки, посвідчення, статистичні відомості, заявки, списки студентів) // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 5, спр. 595, 309 арк.
8. Матеріали про стан та організацію проходження студентами випускниками учбових закладів України стажу і виробничої практики (протоколи, розпорядження, заяви, повідомлення, анкети, свідоцтва) // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 5, спр. 599, 846 арк.
9. Матеріали про стан та організацію проходження студентами-випускниками вузів України стажу і практики (протоколи, доповідні записки, заяви, журнальні постанови, повідомлення, анкети) // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 5, спр. 596, 873 арк.
10. Матеріали про стан та організацію проходження студентами-випускниками технікумів України стажу і виробничої практики (протоколи, доповіді, доповідні записки, заяви, журнальні постанови, повідомлення, анкети, свідоцтва) // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 5, спр. 598, 1002 арк.
11. О подготовке технических кадров для народного хозяйства СССР: Постановление СНК и ЦИК СССР от 13 янв. 1930 г. // Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства СССР. – 1930. – № 6. – С. 128–137.
12. Протоколи засідань Центральної комісії по практиці та стажу // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 4, спр. 656, 125 арк.
13. Протоколи засідань Центральної комісії по стажу при Наркомосі УРСР та листування з цього питання з учбовими закладами України // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 5, спр. 594, 286 арк.
14. Ряппо Я. Производственная практика и стаж в системе профессионального образования / Я. Ряппо // Путь просвещения. – 1925. – № 5–6. – С. 1–12.
15. Сосновський А. Педпрактикум як чинник в справі підготовки радянського вчителя / А. Сосновський // Радянська школа. – 1928. – № 11. – С. 48–54.
16. Справочник для студентов і вступаючих до К.П.І., К.С. – Г.І. та їх Робфаків 1923 – 24-го навчального року; З додатком згідно з прийомом 1924–25. – К. : Вид-во каси Взаємодопомоги К.П.І., К.С. – Г.І. та їх Робфаків, 1923. – 95 с.
17. Столяров Я. В. Организация учебно-методологической работы в институтах / Я. В. Столяров. – М. : ГИУ, 1925. – 93 с.
18. Тези доповідей ВРНГ на Всеукраїнській партнаradі ВТИШ'ів і технікумів. 10–13 лист. 1931 р. – Х., 1931. – 32 с.
19. Терпигорев А.М. О высшем техническом образовании в СССР / А.М. Терпигорев. – М. : Гос. изд. “Высшая школа”, 1961. – 65 с.

Федосова И.В.

**ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ ПРАКТИКА И СТАЖИРОВКА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЯХ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
(20–30-Е ГОДЫ XX СТОЛЕТИЯ)**

Исследованы организация проведения производственной практики и стажировки в высших инженерно-технических учебных заведениях Украины в 20–30-х годы XX столетия; охарактеризованы организационные и методические аспекты деятельности комиссий по практике и стажировке; выявлены особенности составления и представления отчетных материалов для присвоения соответствующей квалификации; выявлены недостатки в организации и проведении производственной практики и стажировки; проанализировано значение производственной практики и стажировки как составляющей профессиональной подготовки инженерно-технических кадров.

Ключевые слова: производственная практика, стажировка, дипломная работа, подготовка инженерно-технических кадров, высшие учебные заведения.

Fedosova I.V.

**PRODUCTION PRACTICE AND TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS
OF ENGINEERING AND TECHNICAL EDUCATION (20-30S OF XX CENTURY)**

Organization of production practice and training in higher engineering and technical education institutions in Ukraine in 20-30s of XX century was studied; organizational and methodological aspects of Commission activity as for practice and training were characterized; features of keeping and presentation the reporting materials for the awarding of the appropriate qualification were revealed; shortcomings in organization and conduction of production practice and training were determined; its value as components of professional training of engineering and technical staff was explained.

Key words: productive practice, training, qualification project, training of engineering and technical stuff, higher education institutions.

УДК 37.013

Швецова І.В.

**ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ЛЮДИНИ В ЛЮДИНІ
У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ К.Д.УШИНСЬКОГО**

У статті розглянуто питання виховання людини в людині у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського та визначено актуальні підходи для втілення в практиці роботи сучасних закладів освіти.

Ключові слова: взаємини вихователя і вихованця, сімейне виховання, родинні відносини.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема виховання людської особистості як найбільшої цінності його душі належить до числа важливих проблем сучасної педагогічної науки. Її актуальність зумовлена гостротою стану моральності в українському суспільстві, зокрема, у багатьох наших сучасників спостерігається поверхове і пасивне ставлення до іншої особистості, відсутність людяності, невміння поводитися в суспільстві. “Спрага грошей, невір’я в добро, відсутність моральних правил, духовна вбогість, презирство до думки, байдужість до суспільного блага, поблажливість до порушення законів честі... – ось вороги виховання, з якими покликане суспільство боротися”, – писав К. Д. Ушинський [1, с. 164]. Ці думки педагога актуальні й у наші дні, а його праці є надійними помічниками у вихованні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Педагогічні ідеї К.Д.Ушинського поділяли і розвивали на Україні – М. Корф, Х. Алчевська, С. Русова, Г. Ващенко та ін. Основні напрями його життєдіяльності та педагогічної спадщини досліджували такі провідні вчені: П. Блонський, А. Боднар, М. Гончаров, Г. Костюк, А. Макаренко, М. Рибаківа, В. Сухомлинський та ін.

На сучасному етапі науковці також розвивають педагогічні положення, започатковані К.Ушинським, використовуючи їх у своїх працях та втілюючи у методичні посібники: Л. Артемова, А. Богуш, Т. Котик, О. Проскура, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін.

Мета статті – проаналізувати погляди К. Ушинського на проблему виховання людини в людині та виокремити актуальні підходи для втілення в практику роботи сучасних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливе місце у своїй системі виховання К.Д.Ушинський відводив формуванню у молоді високих моральних якостей, або, як він